

İNGİLTEREDE ÇOK GAYELİ OKULLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

T. G. Monks

Çeviren: Mine GÖĞÜŞ (*)

Giriş

1965 te bazı eğitimciler Devlet Bakanlığını çok gayeli okullar üzerinde esaslı bir araştırma projesini ihtiyaç duyulduğu konusunda uyarmış, ve aynı yılın Eylül ayında Eğitim ve Bilim Departmanının desteği ile böyle bir projeye başlanmıştır. Bakanlık bir de İstisârî Komite tâyiniyle araştırmanın denetlenmesini ve yardım görmesini sağlamıştır. Projenin uygulanma sorunluluğu Milli Eğitim Araştırması Kurumuna verilmiştir.

Araştırma Plânı:

Araştırma birkaç yıl sürecek ve birbirini takip eden safhalarda tamamlanacaktır. 1. ve 2. safhalar esas itibarıyla bilgi toplama mahiyetinde olup amaç hali hazırdaki çok gayeli Orta eğitimin durumunu genel ve objektif olarak tesbittir.

İnceleme iki safhada cereyan edecektir: Birinci safhada ilgili okullara ve bu okulların öğretmenlerine anketler gönderilerek genel bir inceleme yapılacaktır. İkinci safhada doğrudan doğruya temas suretiyle daha küçük bir grup okul derinine incelenecektir.

Bu yazı birinci safhada elde edilen bilgiler üzerine hazırlanmış bir rapordan ibarettir. İkinci safha okulların örgütlenişinin gönderilen anketlerle tetkiki imkânsız yönlerini kapsar. Özellikle okulların sosyal yapı ve atmosferi, idare şekilleri, okullar arası temaslar, müfredat dışı ve özel müfredat faaliyetleri, ve altıncı sınıf faaliyetleri konusunda bilgi toplamak istenmektedir.

(*) A. Ü. Eğitim Fakültesi "Eğitim Sosyolojisi Kürsüsü Asistanı.

İlk iki safhadaki çalışmalar ilerlerken, daha ileri bir safhaya ait ön çalışmalarla muhtelif "çok gayelik" metodları değerlendirilmektedir. Bu ileri safhada, Milli Eğitim Araştırmaları Kurumu Manchester Üniversitesinde çok gayeli eğitimin hangi gayelerinin ne dereceye kadar gerçekleştiğini inceleyen bir araştırma ekibi ile işbirliği yapmaktadır. Bu çalışma değişik tip okullarda kullanacak ölçüleri tâyin etmektedir.

Örneklem:

Ön meselelerden biri çok gayeli okulun ne olup ne olmadığını tesbittir. Bu mesele çok gayeli olduğu iddiasında bulunan her okulun incelemeye alınması şeklinde geniş bir kriterin kabulü ile hal olmuştur. Böylece Eğitim ve Bilim Departmanının çok gayeli olarak sınıfladığı okullar listesine "tüm kabiliyetleri işleyen okullar" eklenmiş, bunların tesbitinde H.M. müfettişlerinin (*) yardımından faydalanılmıştır. Çalışmanın birinci safhası için 64 mahalli eğitim çevresine giren 385 okulluk (19855 öğretmen) bir örnek kabul edilmiştir. Bu örnek, terimin kullanıldığı anlamda olmak üzere, İngiltere ve Gal'deki Orta dereceli çok gayeli eğitimin bütün yönlerini kapamaktadır.

Anketler:

H.M. müfettişleri ve çok gayeli okulların idarecileri ile iştişare sonucu öğretmenler ve okullar hakkında bilgi sağlayacak iki anket hazırlanmıştır. Bunlardan ilki okulların gelişimi ve örgütlenişi hakkında veri sağlamak üzere her okulun müdürü tarafından cevaplandırılacaktır. Aşağı yukarı beş alanı kapsamaktadır:

1. İdâri Yapı (14 soru): Öğretim üyeleri ile bunların dışında kalan idareciler kadrosunun genişliği, yaş ortalaması, imtihanlar, idâri toplantılar, okul binaları.

2. Öğrencilerin geldiği çevre ve nüfus (4 soru): Evebeynin meslekî durumları, okulun tarihçesi, yetenek dağılımı.

3. Müfredat (3 soru): Müfredata giren dersler, ders seçme tarzları, ders grupları,

4. Öğretim (4 soru): Asli görevli ve ek görevli öğretim kadrosu, öğretim üyelerinin örgütlenişi, iç talebe nakli, öğretim guruplarının tâyinleri.

(*) Majestelerinin (her majesty's) müfettişleri. Sistemimizdeki genel müfettişlik

5. Sosyal örgütlenme (5 soru): Evlerin, danışman gruplarının örgütlenişi, konutlama ve danışmanlara s dağıtma tarzları, okul-çevre münasebeti, müfredat dışı gönüllü faaliyetler.

İkinci anket her müdür ve öğretim üyesinin kişiliğini ilgilendirmektedir. 16 esas soru (bunlardan 31 i ayrıca alt sorunlar ihtiva etmektedir) yaş, cinsiyet, evlilik durumu gibi kişisel ayrıntıları, başlangıçtaki ve sonraki yetiştirme tarzlarını, müfredat dışı gönüllü faaliyetleri, tecrübe, dersler, talebelerin yaş ortalaması, bir hafta içinde hangi derslerin kaç saat okutulduğunu ve araştırmalara ne oranda iştirak olduğunu kapsamaktadır. Her iki anket de kapalı ve açık bölümler ihtiva etmektedir ve her ikisinde de gerek anket gerekse genel olarak çok gayeli eğitim konusundaki diğer görüşleri eklemek üzere yer bırakılmıştır.

Birinci ankete (müdürlerin anketlerine) verilen cevaplar: Dağıtılan 385 anketten 331 tanesi tamamlanmıştır ki bu % 86 gibi tatmin-kâr bir cevap oranı teşkil etmektedir. Cevapların tetkiki muhtelif büyüklükteki okulların örneğe girmiş olmasına karşılık yalnız kız ya da erkek okullarından gelen cevapların karma okullardan gelen cevaplardan daha az olduğunu göstermektedir.

İngiltere ve Gal'deki çok Gayeli Eğitimin Genel Yapısı

Genel durum:

64 mahalli eğitim çevresine giren 385 okuldan en büyük kısmı Londra hudutları içindedir (81 okul % 21). Gal'de ise 54 okul (% 14) vardır. İngiltere County lerinde 136 okul (% 35) ve İngiliz County Borough larında 110 (% 29)) okul bulunmaktadır. Bradford, Leicestershire, Bristol, Derbyshire, Yorkshire' deki WestRiding, Staffordshire ve Birmingham dan her birinde 10 veya daha fazla okul bulunmaktadır. Isle of Man'de ise 4 okul vardır.

Ankete katılan 331 okulun 246 sı 11 den 18 yaşlarına kadar öğrencilerin süreli olarak devam ettikleri, 85 i ise diğer yaşlardaki öğrencilerinin gittikleri okullar tipindedir. Okullar ve sistemler çeşitli ilerleme safhalarında olup inceleme belli bir zamandaki durumu tespit etmekle beraber gelişimin yönünü tâyin bakımından önemlidir.

(a) 11-18 yaşları arasında öğrencilerin süreli olarak devam ettiği tam teşekküllü okullar. 1965 Eylülünde 222 tam teşekküllü okul (331 in %67 si) vardır. Bunlardan 182 si öğrencilerin 11-18 yaşları arasında süreli olarak kaldıkları (all through) okul tipindedir. 11-18 yaş okul-

larından 1/4 ü sekiz yıl veya daha fazla zamandan beri tam teşekküllü durumdaydılar Ayrıca 1965 Eylülünde 11-18 yaş okulları olarak kısmen gelişmiş okullar her sene bir çok gayeli sınıf ekliyecek olurlarsa 1972 ye kadar 62 tane daha tam teşekküllü çok gayeli okul olacaktır.

(b) Kaynaştırma. Çok gayeli okullar kurmanın başka yolları da mevcuttur. Örneğin, bir ilk okulla bir orta okulu veya daha fazla sayıda okulu kaynaştırmak suretiyle tam teşekküllü bir 11-18 yaş okulu kurulabilir. 1965 yılında bu şekilde 11 okul kurulmuştur. Mahalli eğitim makamlarının benimsediği ikili birleştirme sistemi eğitim prensiplerinden ziyade mevcut binaların kullanılmasıyla ilgilidir. Mamafih, kısmen teşekkül etmiş 11-18 yaş okulları diğer yaş grupları için kurulan okullardan, fazladır.

(c) Büyüklük. Okulların büyüklük bakımından çok değiştiği görülmektedir. Tam teşekküllü 11-18 yaş okulları içinde öğrenci sayısı 400 den 2000 e kadar olanlar vardır. Okulların % 58 nin öğrencisi 1000 den az, ve % 13 ünün öğrencisi 1600 ün üstündedir. Yalnız iki okulun 2000 den fazla öğrencisi vardır.

(d) Karma Eğitim. Ankete cevap veren 331 okuldan 262 si karma, 34 ü erkek, 35i kız okullarıdır.

(e) Maddi Şartlar. 258 okul (%78) tek alan üzerine kurulmuş okullar olup 37 si (% 11) birbirinden ortalama yarım mil uzaklıktaki alanlara dağılmış olanlardır. 35 okulda (% 10) binalar birbirinden yarım mil den daha uzak alanlara dağılmıştır. Bir okul bu soruya cevap vermemiştir. Birçok öğretmenler ankette gerek kendilerinin gerekse öğrencilerinin binalar arasında gidip gelmek yüzünden zaman kaybetmelerinden yakınmışlardır.

Araştırmaya Katılan Okullar ve Sistemler:

İdeal olarak çok gayeli sistem bir tek okul içinde toplumun her tabakasından gelen kız ve erkek öğrencilerin bütün kabiliyet alanlarında eğitilmesini deriş eder. Ancak şimdiki durumda bu tipten farklı birçok okul ve sistemler mevcuttur. Araştırmaya giren idare tiplerini tayin için müdürlere verilen anketten edinilen bilgi üç ana kritere göre tasnifi sağlamaktadır:

- (a) Okulun kapsadığı yaş gurupları
- (b) Okulun kapsadığı kabiliyet gurupları
- (c) Her okulun a ve b şıklarında zikredilen hususlarda ulaştığı seviye.

Her ne kadar bu analiz 12 tip okul ve 7 farklı sistemin ayrılmasını sağlamışsa da inceleme sırasında bu tiplerin hepsi mevcut değildir.

Çok Gayeli veya Kısmen Çok Gayeli Sistemler:

1965 eylülünde gerek geçici gerek devamlı olarak teşekkül etmiş 5 sistem mevcuttur. Bunların içinde hepsi tam teşekküllü olmayan 9 tip okul vardır. Bu sistemler aşağıdaki belirtilmiştir:

(a) Öğrencilerin 11-18 yaşları arasında süreli olarak kaldıkları çok gayeli okullar. 1965 eylülüne kadar 53 mahalli eğitim idaresi bu sistemi uygulamaya başlamıştır.

(b) 11-14: 14-18 yaş okulları. İkili birleştirmeli (two tier) sistemlerden olup 11 yaşın üstündeki bütün öğrenciler orta öğrenimin 1. devresindeki bir çok gayeli okula, 14 yaşın üstündeki bütün talebeler ise orta öğrenimin 2. devresindeki bir çok gayeli okula giderler. 1965 Eylülüne kadar 3 mahalli eğitim idaresi bu sistemi uygulamaya başlamıştır.

(c) 11-15 / 16: 13-18 yaş okulları. İkili birleştirmeli sistemlerden olup bunda bütün öğrenciler ilkokulu bitirdikten sonra orta öğrenimin birinci devresindeki bir çok gayeli okula geçmekte, fakat 13 yaşında bu talebelerden bir kısmı orta tahsilni ikinci devresindeki bir okula gittikleri halde diğerleri aynı okulda kalmaktadırlar. 1965 Eylülüne kadar iki mahalli eğitim idaresi bu sistemi uygulamaya başlamıştır.

(d) 11-13: 13-15 / 16: 13-18 yaş okulları. Yine ikili birleştirmeli olan bu sistemde ilkokulu bitiren öğrenciler orta derecede bir çok gayeli okula geçmektedirler. 13 yaşına gelen bütün öğrenciler orta dereceli öğrenimin ikinci kademesine geçerler. Bu kademedeki mecburi okul süresinin (13-18 yaş) üstünde öğrenim yapacaklarla yapmayacaklar ayrı ayrı okullara giderler. 1965 Eylülüne kadar yalnız bir mahalli eğitim idaresi bu sistemi uygulamaya başlamıştır.

(e) 11-15 / 16: 14-18 yaş okulları. İkili birleştirmeli sistemlerden olup bunda ilkokulu bitiren bütün öğrenciler orta dereceli öğrenimin birinci devresine geçerler. Ancak 14 yaşında bunlardan bir kısmı orta öğrenimin ikinci devresine geçtikleri halde geri kalanı aynı okulda okurlar. 1965 Eylülüne kadar iki mahalli eğitim idaresi bu sistemi uygulamaya başlamıştır.

(c), (d), ve (e) sistemleri 10/65 sayılı resmi bültende tam teşekküllü çok gayeli olarak kabul edilmemekte ve orta dereceli, tam teşekküllü örgütlenmeye hazırlayıcı geçici şekiller olarak derpiş edilmektedir.

1965 Eylülünde sistemi henüz tamamiyle gelişmemiş bir başka okul tipi daha mevcuttur. Bu da 6 sınıflı koleji de içine almayı tasarlayan ve 11-16 yaşlarını kapsayan bir çok gayeli sistemdir.

Bazı eğitim bölgelerinin yukadaki sistemlerden iki veya daha çoğunu birlikte uyguladıkları ve öğrencilere seçme hakkı tanıdıkları tesbit edilmiştir. Bir çok yerlerde de yukarıdaki tam veya kısmî teşekküllü sistemlerden birisi uygulanmakla beraber öğrencilere aynı bölge içinde veya dışındaki resmi veya özel klâsik liselere gitme tercihi tanınmaktadır.

Talebelerin Alınışı:

Ankette 3 yetenek gurubu ayırmak suretiyle hangi okulların ne ne tip öğrenci aldığı tesbit edilmek istenmiştir:

X Gurubu. Genel Eğitim yeteneği bakımından ortalamanın çok üstündeki öğrenciler, örneğin, normal milli dağılımın en üsteki % 20 si

Z Gurubu. Genel Eğitim yeteneği bakımından ortalamanın çok altındaki öğrenciler, örneğin, normal milli dağılımın en alttaki % 20 si

Y Gurubu. Genel eğitim yeteneği bakımından orta seviyede olan öğrenciler, normal milli dağılımın yukardaki gurupların dışında kalan % 60 ı.

Aynı esasa dayanarak okulun bulunduğu yerdeki kabiliyet dağılımı ve ana-babanın meslekî durumu da incelenmiştir.

Unutmamak gerekir ki yetenek gurublarına dağılım müdürlerin değerlendirmelerine dayanmakta olup bunların ne dereceye kadar doğru olduğu bilinmemektedir. Ancak, ana-babanın meslek durumu bakımından müdürlerin doğru bilgi toplamak için epey gayret sarfettikleri bilinmektedir. Aynı zamanda 130 veya daha fazla okul belli bir seçme usulü uyguladığı ve diğer okullar da öğrencilerini giriş imtahanları ile veya ilkokullardan yahut mahalli eğitim idarelerinden edindikleri bilgiye dayanarak aldıklarından bu değerlendirmelerin oldukça doğru olduğu tahmin edilebilir.

13 okul bölgelerinde X gurubuna giren öğrenci oranının % 5 veya daha altında olduğunu belirtmişlerdir. Buna mukabil 74 okulun aldıkları öğrencilerden % 5 veya daha azı bu guruptandır. İncelemede toplam olarak 179 okulun aldığı talebelerden X gurubunda olanların oranı % 16 nın altındaydı.

Genel olarak 11-18 yaş öğrencisinin devam ettiği okulların aldıkları talebelerden X grubuna girenlerin oranı diğer okullarinkinden düşüktür. Bir okul idaresi ne kadar şehir okulu karakterinde ise X gurubu talebeleri oranı o kadar düşüktür.

11-18 yaş okullarından 103 ü talebe alırken bölgelerindeki klâsik liselerle rekabet halindeydiler. Bu okulların 70 i eğer bölgede tek okul olsalardı alacakları X gurubu öğrencilerinden % 5 oranında daha azını almışlardır. Buna mukabil 24 okul klâsik liselerle rekabet halinde olmalarına rağmen bekledikleri oranda veya bunun üstünde X gurubu öğrencisi aldıklarını söylemişlerdir.

İncelemeye giren okullardan 1/5 i beklenenden fazla oranda Z gurubu öğrencisi aldıklarını bildirmişlerdir. Bu durum şu faktörlerle izah edilebilir: okulların buldukları bölgeler (okulların % 17 sinin bulunduğu bölgelerdeki Z gurubun öğrencilerinin oranı % 25 in üstündedir); aynı bölgedeki klâsik liselerle rekabet ve 10 okulun (% 3) yüksek öğrenime hazırlayıcı olmayan ve pratik amaç güden. orta okullar tipinde oluşu. Okullardan % 25 inden fazlasında Z gurubu öğrencilerin oranı % 16 tının altındadır. Bunlardan 52 okulun (% 18) bölgelerindeki Z gurubu öğrencilerinin oranı % 16 nın altındadır. Bir bölgede özel bir okul veya özel eğitim kurumları bulunduğu takdirde belli bir orta derecedeki okuldaki Z gurubu öğrencilerinin oranı düşecektir.

Şüphesiz ki okulların talebe alışlarındaki esas özelliği Y gurubu talebelerinin sayısı teşkil eder. 117 okul (% 34) beklenenden daha fazla oranda Y grubu talebesi almıştır. Bununla ana-babanın meslek durumu arasında bir ilgi kurmak mümkündür. Müdürlerin değerlendirmelerinden anlaşıldığına göre milli istatistiklere nazaran ana-baba arasında yarı vasıflı veya vasıfsız işçi gurubları çok fazla olduğu halde profesyonel ve memur gurupları azdır.

Gal'de öğrenci alma metodu:

Öğrenci alma metodlarının farklı olacağı düşünüldüğünden Gal'den gelen veriler ayrıca analiz edilmiştir. Yukarıda belirtilen X, Y, Z grupları ayırımı bu verilere de uygulanmıştır. Gal'deki 43 okuldan yalnız ikisinde alınan öğrencilerden X grubuna girenlerin oranı % 5 tir. Bunlardan birisinde bu oran bölgedeki X grubu öğrencileri oranına tekabül etmektedir. Diğer okul ise lise bölümünü kapatmak üzeredir. Toplam olarak 16 okulun (% 42) bölgelerindeki X grubu öğrencileri oranı % 16 nın altındadır. 19 okulda (% 44) ise alınan öğ-

rencilerden X grubunda olanların oranı % 16 dan azdır. Toplam 43 okuldan 11 i bölgelerindeki X grubu öğrencileri oranından daha az oranda X grubu öğrencisi almışlardır. Fakat bunlardan 6 tanesinde bu fark % 2 veya daha azdır. Diğerlerinden 3 ü klâsik liselerle rekabet halindedir, bir tanesi 1956 te X grubu öğrencisi almıyordu, biri de kiliseye bağlıydı ki çevresindeki X grubu öğrencilerinden bir kısmı başka okula gitmeyi tercih etmişlerdir. 6 okulda X grubu oranı bölgeden beklendiğinden fazladır. Bunun sebebi ise bu okullara kendi bölgeleri dışından talebe gelmesidir.

43 okuldan 14 ünün bölgelerinde Z gurubu öğrencilerinin oranı % 25 i aşmaktadır ve bunlardan 3 ünde bu oran bölgedeki Z gurubu oranından fazladır. Bölgelerindeki Z gurubu oranından fazla oranda Z grubu öğrencisi alan okulların toplamı 5 tir. Okullardan % 72 si Z gurubu öğrencileri oranının bölgelerindeki orana tekabül ettiğine bildirmişlerdir.

24 okulun 1965 te aldıkları talebelerden Y gurubuna girenlerin oranı % 55 ve % 65 arasında değişmektedir. Bunlardan 12 okulda bu oran bölgelerindeki Y gurubu oranının üstündedir. Bu 12 okuldan 6 tanesinde Y gurubu oranı % 70 veya daha fazladır. Bunun sebebi bu okulların bölgelerindeki X gurubu öğrencileri oranının milli ortalamasının altında olması ve okulların tarımsal bölgelerde bulunmasıdır. Ana babanın meslek gurubları arasında yine yarı vasıflı ve vasıfsız işçi gurupları çoğunluktadır.

Evlerin ve Danışman Gurublarının Düzenlenmesi:

Büyük okulların çok rastlanan bir tenkidi öğrencilerinin müdür veya öğretim üyeleri ile kişisel ilişki kuramayacağı ve hatta bir çok öğrencinin kalabalıktan bocalıyacağıdır. Diğer taraftan okul nüfusunun evlere ve veya danışman gurublarına bölünmesiyle bu mahzurların önleneceği iddia edilmiştir. Bu sistemlerin fayda derecesi anketlerden anlaşılammakla beraber incelemenin 2. safhasına geçmeden bu tip guruplaşmaların bulunup bulunmadığı öğrenilmek istenmiştir.

331 okuldan 299 unda evler, 113 ünde danışman gurupları bulunmaktadır. 60 tanesi ilk, orta ve lise kısımlarına bölünmüştür. 112 okulda bu tip guruplaşmalardan hiç olmaza ikisi, 28 inde ise her üçü de mevcuttur. Ev sistemi (bilhassa binalar ev gayesine uygun yapılmışsa eğitim sisteminde önemli bir rol oynayabildiği gibi bütün fonksiyonu çalışma ve spor bakımından bir temel teşkil etmek

olabilir. Aynı şekilde danışmanlık sistemi de farklı okullar için farklı anlam ifade etmektedir.

Küçük okullardan ziyade büyüklerde ve kız okullarından ziyade erkek okullarında danışman gruplarına rastlanmaktadır.

Her okuldaki ev sayısı kesinlikle belli değildir. Genel olarak bu sayı 4 civarındadır, ancak bazı okullarda 6 hatta 10 eve rastlandığı olmuştur. Bir okulda ise biri yatılılar diğeri gündüzcü öğrenciler için olmak üzere iki ev vardır. 12 okuldan her birinde üçer ev bulunmaktadır.

Erkek okullarındaki evler kız okullarındaki evlerden çok daha kalabalıktır. Bazı büyük okullarda çok sayıda küçük ev bulunmaktaysa da bir çoğunda geleneksel olarak 4 ev vardır. Böylece 7 okulda her evin öğrenci sayısı 350 civarında olup bunlardan 3 tanesindeki bazı evlerde bu sayı 400 ün üstündedir.

Ev sisteminin tercihinde sebep olarak sosyal gayelerle, kişisel ve idâri gayeler gösterilmektedir. Her ne kadar sadece 5 okul her çocuk için kişisel ihtimam gayesini özel olarak belirtmişse de bunun diğer okullar için de mahfuz olduğu düşünülebilir. Zikredilen diğer gâyeler arasında disiplin, yemek düzeni ve ana-babayla temas bulunmaktadır.

Ev sistemini uygulayan okullardan % 69 unda öğrencilerin evlere dağılımı konusunda belli bir kriter mevcut değildir. Diğerlerinde ise evlere akademik kabiliyet ve veya sosyal seviye itibarıyla eşit bir dağılım yapılması esastır. Sosyal kriter olarak, örneğin aynı aile mensuplarının ve bazı tarımsal bölgelerde aynı köyden gelenlerin birlikte konutlanması zikredilmiştir. Bazı okullarda ise homojen ve fakat birbirinden farklı evler kurulması kriteri uygulanmaktadır. Örneğin sadece kız veya erkekler için evler, yetenek derecelerine göre teşkil edilen evler, bütün geri zekâlıları bir araya toplayan evler bunlar arasındadır.

İncelemeye katılan okullardan % 34 ünde (113 okul) danışman gurubları bulunmaktadır. Bu guruplarda ortalama 21-30 öğrenci olmakla beraber bu sayı 6 okulda 10 un altına düşmekte, bir okulda ise 60 ın üstüne çıkmaktadır. Okullardan % 86 sında danışman gruplarının asıl gayesi kişisel ilişki tesisi, % 76 tısında idâri, diğerlerinde ise sosyal veya müfredatla ilgili sebeplerdir.

Farklı Yaş Grupları İçin Mevcut Dersler:

Müfredat programı hakkında edilinen bilgi ankete katılan okulların çeşitliliğini ve çeşitli teşekkül seviyelerini yansıtmaktadır. Bun-

lar arasında klasik lise metodunu uygulamak suretiyle örneğin daha kabiliyetli öğrencilere Latince, Fizik veya Kimya, daha geri olanlara daha pratik veya genel dersler almalarını sağlayan okullar vardır. Buna mukabil daha aşağı seviyede talebe kabülüne mecbur okullar 6. sınıf kurmak çabası içinde iyi talebelerine dahi ayrı fizik veya kimya, dersleri verememekte, bunları genel fen dersleriyle iktifaya mecbur etmektedirler.

Müdürlerden farklı ders alanlarında hâkim olan yetenek guruplarını belirtmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar üzerinde öğrencileri alma metodu ve her okulun gelişim seviyesinin tesiri olduğu unutulmamalıdır. Dersler yetenek gurupları bakımından genel olarak şu 6 katogoriye ayrılabilir:

(a) Bütün talebelerin ilk yılda, başarılı talebelerden çoğunun da müterakki olarak 4. ve 6. yıllarda aldıkları dersler: İngilizce, tarih, coğrafya, Welsh (dil ve edebiyat), İspanyolca, matematik (ve pür matematik).

(b) İlk yılda bütün talebelerin, 6. yılda da başarılı talebelerin bir kısmının aldıkları dersler: Fransızca, din bilgisi, ev idaresi, müzik, beden eğitimi.

(c) İlk yılda bütün talebelerin ve fakat bazı okullarda genellikle az başarılı olanların aldığı dersler. Dördüncü ve bilhassa altıncı yıllarda bu dersleri alanlar genellikle başarılı öğrencilerdir: Genel bilim, biyoloji, insan biyolojisi ve fizyolojisi, teknik çizim, dikiş-nakış, sanat, marangozluk, sosyal bilimler.

(d) Özellikle orta ve ortanın üstünde başarı gösteren öğrencilerin aldığı dersler: İngiliz iktisadî tarihi, iktisat, İngiliz Anayasası, Latince Yunanca, Almanca, tatbiki matamatik, pür ve tatbiki matematik, fizik, kimya, fizik ve kimya, zooloji, mekanik.

(e) Özellikle orta ve ortanın altında başarı gösteren öğrencilerin aldıkları dersler: Tarım bilgisi, tarımsal biyoloji.

(f) Yukardaki tiplerden hiç birine girmeyen dersler: Klâsikler, botanik, jeoloji yapı bilgisi, demircilik, muhasebe, ticaret, steno, daktilo.

Müfredat Dışı Faaliyetler ve Okul-Çevre Münasebetleri:

Bütün okulların bir takım müfredat dışı faaliyetlerde bulunduğu ve çevreyle ilişkiler kurduğu tespit edilmiştir. Ancak bu tip faaliyetlerin faydalı bir analizini yapabilmek için bunların mahiyet, gaye ve

yoğunluklarını bilmek gerekir. Eldeki bilgilere göre okullardan % 95 i fabrika, dükkan, sergi, v.s. gibi yerlere geziler düzenlemekte, % 70 i toplum hizmetleri projeleri yapmakta, çevereden konuşmacılar getirmekte, % 50 sinde okul-aile birlikleri bulunmaktadır. 19 okul özel olarak düşkünlere yardımda bulduklarını, hastanelere geziler tertiplediklerini 3 okul ise orta okul ve ana okullarıyla bu mahiyette ilgileri bulunduğunu belirtmişlerdir.

Okulların müfredat dışı gönüllü faaliyetleri arasında ise şunlar görülmektedir: Spor ve beden eğitimi faaliyetleri, iç ve dış geziler, kültür faaliyetleri, gençlik kulüpleri, mezun cemiyetleri, veli dernekleri, yaratıcılık projeleri, izcilik gibi düzenli faaliyetler, orkestra, koro ve diğer müzik faaliyetleri.

Okullardan % 90 indan fazlasında spor ve beden eğitimi faaliyetleri, koro, ve iç ve dış geziler vardır. Mezun derneklerinin bulunduğu okullar ise yarıdan azdır. Henüz gelişme devresinde bulunan veya orta okuldan sonra öğrencilerini bir liseye transfer eden yerlerde bu derneklere rastlanmayışı normaldir. Okulların ancak % 30 unda yaratıcılık projeleri ve izcilik gibi düzenli faaliyetler vardır. 5 okulda ise kendi öğrencilerinden başkalarına da açık olan gençlik kulüpleri görülmüştür.

Faaliyetlere belli bir yaş grubunun hâkim olması halinde dış okul gezileri, hizmet projeleri ve gençlik kulplerinin daha ziyade orta ve daha yukarı yaş gruplarınca desteklendiği, belli bir kabiliyet grubunun hakim olduğu dış okul gezilerinin, kültür faaliyetlerinin, orkestra ve mezunlar derneklerinin diğerleri tamamen hariç bırakılmamak üzere daha çok üstün başarılı öğrenciler tarafından desteklendiği görülmüştür. Hizmet projelerine ve gençlik kulplerine genellikle az başarılı öğrenciler rağbet etmektedir. Bu tip eğilimler mahfuz kalmak şartıyla hemen bütün faaliyetlere bütün öğrenciler katılabilmektedir.

Öğretim Kadrosu

Öğretmenlerin anketine verilen cevap oranı % 61 dir. Katılma sebepleri arasında şunlar söylenebilir: Anketlerin okullara ulaşamayışı, öğretim kadrosunun diğer araştırmalara katılmakta oluşu, anketlerin öğretim üyeleri arasında dağıtılmamasıyla ilgili problemler. Ancak anketlerin tetkiki katılma oranının alınan bilginin değerini düşürmediğini göstermiştir. Part-time öğretmenlerden katılan az olmuştur. Ancak zaten diğer öğretmenlere nispetle bunların sayısı pek azdır. Aynı şekilde full-time öğretmenlerden yeni mezunlar ve

ih-ti-sas yapmayanlar diğ-er-le-rin-den az oran-da ka-tıl-mış-lar-dır. Stajyer öğ-re-tmen-ler-in han-gi ka-te-gori-ye gi-rdik-le-rini bil-me-me-leri yüz-ün-den ken-di-le-rini "ka-li-fi-ye ol-mı-yan" öğ-re-tmen-ler gru-bu-na ko-yu-ma-ları bu gu-rub-un ka-tıl-ma oran-ın-da bir faz-lalık gö-s-te-r-mek-te-dir. Ge-nel ola-rak öğ-re-tim ka-dro-su üze-rin-de-ki ve-riler ol-duğ-un-dan mü-s-pet du-rum gö-s-te-r-mek-te-yse de doğ-ru ol-duğ-u far-zed-i-le-bi-li-r.

Öğ-re-tmen-ler 5 ka-te-gori-ye ay-rıl-mış-lar-dır:

- (a) Ka-li-fi-ye, tec-rü-be-li, ih-ti-sas ya-pmış ol-an-lar
- (b) Ka-li-fi-ye, tec-rü-be-siz, ih-ti-sas ya-pmış ol-an-lar
- (c) Ka-li-fi-ye, tec-rü-be-li, fak-at ih-ti-sas ya-p-ma-mış bu-lun-an-lar
- (d) Ka-li-fi-ye, tec-rü-be-siz ve fak-at bel-li bir vas-ı do-lay-ı-sı-yı-la al-n-mış ol-an-lar.
- (e) Ka-li-fi-ye ol-ma-yan-lar (Da-ha ö-nce de bel-ir-ti-diğ-i gi-bi bu ka-te-gori-ye ba-zı Staj-yer öğ-re-tmen-ler de gi-r-mek-te-dir)

İh-ti-sas ya-p-mı-yan-lar-ın sa-yı-sı ih-ti-sas-lı öğ-re-tmen-ler-den bi-raz da-ha fa-z-la tu-t-mak-ta-dır. İh-ti-sas ya-pa-nar-ın %80-i me-sle-kî e-ğ-i-tim-den ge-ç-miş ve-ya 4 yıl ve-ya da-ha fa-z-la sü-re da-ha il-e-ri bir ta-hsil gö-r-müş-le-r-di-r. Er-ke-kler ar-a-sın-da ih-ti-sas ya-pa-nar-ın sa-yı-sı ih-ti-sas ya-p-ma-yan-lar-a nis-pet-le 3/4, ka-dın-lar ar-a-sın-da ise ih-ti-sas ya-p-mı-yan-lar-ın sa-yı-sı ih-ti-sas-lı-lar-a nis-pet-le 2/3 oran-ın-da da-ha fa-z-la-dır. Or-ta-la-ma her 35 er-kek öğ-re-tmen-den ve her 7 ka-dın öğ-re-tmen-den bi-ri part-time çal-ış-mak-ta-dır. Ka-dın öğ-re-tmen-ler-den %49 u ev-li-dir 3/4 ü tam me-sai ya-p-mak-ta-dır. Ev-li ka-dın öğ-re-tmen-ler ok-ul-lar-da muh-te-lif mevk-i-ler-de bu-lun-mak-ta-dı-r-lar ve ö-r-ne-ğ-in mü-dü-re-li-k gi-bi en yük-sek mevk-i-ler ha-riç diğ-er-le-rin-de da-ğ-ıl-ı-m-ları ev-li ol-mı-yan-lar-la a-y-nı oran-da-dır.

Staj-yer öğ-re-tmen-ler-in ken-di-le-rini yan-lış ola-rak ka-li-fi-ye ol-mı-yan-lar ka-te-gori-sin-de sa-y-dık-ları ve ger-çek-ten ka-li-fi-ye ol-mı-yan-lar-ın eks-i-k ce-vap ve-re-bil-di-kl-e-ri göz-önün-de tu-tul-mak şar-tı-yı-la en fa-z-la her 20 öğ-re-tmen-den bi-rin-in ka-li-fi-ye ol-ma-dı-ğ-ı sö-y-le-ne-bi-li-r. Bun-lar-dan ö-ne-mli bir kıs-mı-nın yar-ım me-sai ya-p-tı-ğ-ı düş-ün-ülür-se bu oran-ın öğ-re-tim ka-dro-sun-da ö-ne-mli bir se-vi-ye-siz-li-k ya-rat-mı-ya-ğ-ı muh-te-mel-dir. Ay-rı-ca pek ço-ğ-u ste-no, dak-ti-lo, mü-zik, san-at, hit-a-bet ve dram, el iş-ri, be-den e-ğ-i-ti-mi, kü-tü-phane-ci-li-k, ve-ya ya-ban-cı dil gi-bi bel-li de-ğ-er-de

bir özel eğitim görmüşlerdir. Bu tip uzmanların okullardaki part-time görevi sebebiyle sağlanan gerçek avantaj küçümsenmemelidir.

Tayin dereceleri ve tecrübe süresi.

İncelemeye katılan öğretmenlerden % 60 ı stajyer öğretmen olmak yanında belli bir sorunluluğu gerektiren mevkilerde bulunmaktadırlar. Yüksek mevkilerde olan öğretmenlerin cevap oranı biraz daha yüksek olmakla beraber verilerin incelenmesi bunun büyük bir fark yaratmadığı ve sonuçların muhtemelen doğruyu yansıttığı görüşünü uyandırmaktadır. İhtisashlar ihtisas yapmıyanlara (% 68 e mukabil % 58) ve erkekler kadınlara (% 71 e mukabil % 46) nispetle daha iyi mevkilerde bulunmaktadırlar fakat bunun sebebi kadınların meslekte daha az süre çalışmaları ve ihtisas yapmıyanların sayılarındaki fazlalıktır. Departman şefliği v.s. gibi mevkilerin ne gibi bir değer taşıdığı tespit edilememiştir.

Çeşitli seviyelerdeki öğretmenlerin full-time öğretmenlik tecrübeleri değişiklik göstermektedir. Müdürlerden bir kısmı 16-20 yıl, pek çoğu da 25 yıl veya daha fazla öğretmenlik tecrübesine sahiptirler. Kısım başkanlarından çoğunun öğretmenlik tecrübesi 6 ile 10 yıl arasında değişmekle beraber bazıları için bu süre 25 yıla kadar çıkmaktadır.

Öğretmenlerden hemen hemen 1/5 i halihazırdaki görevlerinden önce bir öğretmenlik tecrübeleri bulunmadığını belirtmişlerdir. Ancak diğer bir kısım öğretmenler tecrübeye öğretmenlik stajını dahil ettiklerinden bu oranın aşında daha yüksek olduğu tahmin edilebilir. Öğretmenlerin kabataslak % 8 i çok gayeli okullarda, % 33 ü orta dereceli modern okullarda, % 23 ü klasik liselerde ve % 10 u da daha yüksek eğitim veren kolejler, yabancı memleketlerdeki okullar, ana okulları ile eşliği onaylanmış okullar gibi yerlerde tecrübe sahibi olmuşlardır.

Başkan ve öğretmenlerin özel görüşleri:

Gerek başkan ve gerekse öğretmenlerin anketlerinde hem çok gayeli okullar hem de incelemenin kendisi hakkındaki görüşlerin belirtilmesi için yer bırakılmıştır. % 12 lik bir örneklemeden özel görüşlerini belirten öğretmenlerin oranının % 42 olduğu anlaşılmıştır.

Bu ek görüşler geniş bir incelemeye konu olabilecek derecede materyal hazırlamışlardır. Bir çok öğretmen gerek çok gayeli sistem ge-

rekse bunun kendi okullarındaki uygulanış şekli üzerinde ayrıntılı ve makul bilgi vermişlerdir. Bu görüşlerden bazıları eleştirici, bazıları ise savunucu mahiyettedir.

Başkan ve öğretmenlerin anketleri tamamlamak için büyük çaba ve zaman harcadıkları belli olmaktadır. Edinilen bilgi sadece bu raporun hazırlanmasını sağlamakla kalmamıştır. aynı zamanda, 2. safhanın planlanmasında da yardımcı olacaktır.